

**СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ З
ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ, ЇЇ ДУХОВНОГО СВІТУ**

Н.І. ЛІСОВА,

кандидат педагогічних наук,
проректор КНЗ «Черкаський обласний
інститут післядипломної освіти
педагогічних працівників», м. Черкаси
lisova2009@gmail.com

У статті автор розкриває партнерство органів управління освітою, громадського самоврядування, навчальних закладів міста щодо розвитку культури особистості, її духовного світу. Особливу увагу звертає на співпрацю з батьками учнів, подає результати співробітництва із громадськими організаціями.

Ключові слова: партнерство, органи управління освітою, громадське самоврядування, співпраця.

Порушена тема є гострою й актуальною. Актуальність пояснюється тим, що у вирішенні окресленої проблеми надзвичайне місце належить системі освіти, процесу виховання, а також її розв'язок залежить великою мірою від соціально-економічного, культурного стану всього суспільства, від батьків, школи, учителя.

Школа – це творча лабораторія життя. Саме таку школу – школу життєтворчості, школу успіху, школу вихованості – представили освітяни Тернопільської школи № 24 на Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій, що відбувся 14-15 жовтня у м. Черкасах в обласному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Отже, йде активне обговорення проблем освіти, моралі, проблем виховання на різних управлінських рівнях, в різних суспільних інституціях, і ми сьогодні також долучаємося до цього процесу.

У контексті своєї теми виступу зазначу, що ситуація у сфері виховання потребує від органів управління освітою, місцевого самоврядування виконання певних цільових програм, спрямованих на практичне втілення задекларованих у законодавчих документах України питання морально-етичного виховання сучасного покоління дітей і молоді (в грудні 2007 року затверджено «Основні орієнтири виховання учнівської молоді»).

Що зроблено з даного питання? При виконавчих комітетах створено координаційні ради з питань освіти і науки, культури і молодіжної політики, основними цілями якої є співпраця з постійними комісіями міських рад щодо формування механізму управління, спрямованого на співдіяльність з громадськими організаціями, об'єднання громад в інтересах дітей і молоді. Досвід показав, що така цілеспрямована співпраця владних структур і педагогічних колективів із залученням громадськості дає позитивний результат. Прикладом цього є співробітництво з громадською організацією – Фондом «Добро».

Ще в 1999 році було підписано угоду про співробітництво між Смілянським міським виконавчим комітетом та Фондом сприяння розвитку християнської культури і освіти «Добро», Київською міською державною адміністрацією і Фондом «Добро», у 2004 році — між управлінням освіти і науки Дніпропетровської міської ради, управлінням освіти і науки м. Севастополя і Фондом «Добро» в галузі підтримки освіти, сім'ї, соціалізації особистості дитини та формування духовного здоров'я, таку ж угоду підписано з управлінням освіти і науки Ужгородської міської ради. Які ж маємо результати від співпраці? Сторони, підтримуючи ідеї гуманізації освіти, морального виховання та формування духовного здоров'я підростаючого покоління, об'єднавши свої зусилля, створили на базі позашкільних закладів Центри духовно-морального виховання. Психолого-

педагогічна ідея Центрив полягає в інтеграції цілей виховного впливу через різні позашкільні форми виховання з метою створення цілісного духовно-культурного простору для життєтворчості дитини – її духовного самопізнання, самовизначення, самореалізації. Важливим напрямом методичного забезпечення стало активне розроблення авторських програм. Мета і зміст наскрізних програм «Основи моралі і духовності», «Етика», «Психологія духовності» обумовлені необхідністю навчати вихованців позашкільних навчальних закладів з курсів, що стають основою базової (інтелектуальної, морально-етичної, духовної) культури особистості. Принцип наскрізності передбачає впровадження названих програм у роботу всіх навчальних і дозвіллевих програм.

Який результат такого підходу в управлінні та педагогічній діяльності? Такий підхід дав можливість адміністрації об'єднати зусилля всіх структурних підрозділів позашкільного закладу у формуванні морально-духовної культури, педагогам – відчувати себе частиною спільного виховного процесу, вихованцям – осмислити власний досвід практичної, творчої діяльності та досвід міжособистісних стосунків. Потрібно було підтримати таку ініціативу, що було й зроблено Фондом «Добро».

За спільним рішенням управління освіти і науки Чернігівської ОДА та Фонду «Добро» проведено в області конкурс програм духовно-морального спрямування (на конкурс надійшло 52 програми), а у 2009 році Фонд провів Всеукраїнський конкурс, переможцями якого стали програма факультативного курсу «Світова християнська культура, її історія та місце у сучасному світі» Чернігівської гімназії № 31 (автор – учитель художньої культури Крисанова Вікторія Миколаївна) та програма «Основи моралі і духовності» Смілянського Будинку творчості дітей та юнацтва (автор Арчибасова Тетяна Юріївна, методист), які були нагороджені грошовими преміями Фондом «Добро». На сьогодні уже підготовлено до друку збірку програм духовно-морального спрямування із різних регіонів України .

За сприяння Фонду «Добро» в Україні з 2008 року здійснюється випуск журналу «Вічне слово». Саме в ньому систематично друкуються кращі зразки програм, методичні матеріали на допомогу працівникам позашкільної освіти, розробки занять курсів «Християнська етика», на його сторінках діляться думками науковці і практики щодо розвитку сфери освіти і культури, формування цінностей та ідеалів у дітей і молоді нашої держави.

Ми намагаємося розкрити досвід роботи Центрів духовно-морального виховання, що створені на базі позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів. З таким досвідом – досвідом Дніпропетровського міського Палацу дітей та юнацтва — ви можете ознайомитися, прочитавши журнал «Вічне слово» № 3, який ми сьогодні вам вручили. Запрошую учасників конференції до розмови на сторінках нашого журналу.

Ми переконані, що лише за умови активної взаємодії органів влади, органів управління освітою, наукою та культурою, соціальної сфери, сім'ї та школи, громадських організацій можна забезпечити процес соціалізації особистості, розвиток її духовно-моральної культури. Ці умови важливі для багатонаціонального полікультурного українського суспільства. Воно вимагає прилучення дітей і підлітків, молоді до національних і загальнолюдських цінностей, виховання культури міжнаціонального спілкування й відносин. Головним завданням полікультурного суспільства є збереження й збагачення як національної культури, так і своєрідності інших народів, що населяють Україну, Європу на основі відкритості і рівноправного діалогу культур.

Цьому сприяє організація щорічного міжнародного табору «Співдружність: діалог культур», робота якого будується на принципах поєднання відпочинку, пізнавальної, естетичної, моральної та оздоровчої діяльності. Зміст, форми та методи спрямовані на розвиток національних та загальнолюдських цінностей, розвиток міжкультурного діалогу та толерантності. Сучасне покоління дітей живе у полікультурному суспільстві, тому особлива увага приділяється міжкультурному обміну, вихованню

енергійної, відповідальної і толерантної людини. Ці цілі вирішуються всіма делегаціями — учасниками табору — через презентацію творчих програм, мета яких — познайомити із традиціями своєї країни, висвітлити джерела духовності свого народу, розкрити любов до своєї Батьківщини. На наш погляд, необхідно продовжити міжнародне співробітництво в галузі моральної освіти та виховання, використовуючи міжнародний досвід громадської організації — Фонду «Добро».

Є потреба в упровадженні компетентнісного підходу до організації та проведення форм роботи з батьками, спрямованих на поглиблення знань із основ моральної освіти. Цю думку підтверджую результатами моніторингу. Моніторинг щодо ставлення учнівської молоді та інших категорій населення (керівників загальноосвітніх навчальних закладів, класних керівників, батьків) до реформ у галузі освіти показав, що всі категорії респондентів вважають за необхідне залучати громадськість до управління загальноосвітніми навчальними закладами. Для спільного вирішення основних проблем розвитку загальноосвітніх навчальних закладів керівники та батьки учнів назвали, в першу чергу, пошук додаткових джерел фінансування (45,19 % і 41,57 % відповідно) і здійснення виховної роботи (37,5 % і 41,01 % відповідно). Разом з тим, аналіз анкетування висвітлив таку проблему: більшість освітян і батьків не усвідомлюють, що представники батьківської громадськості також можуть брати участь у розробці програм розвитку шкіл.

Отже, залучення батьків, громадськості до управління розвитком освіти, розвитку моральної сфери, вибір ідеалів і цінностей вимагає активізації традиційних та нових форм громадського спрямування.

Велике місце в цьому процесі мають зайняти активні методи, обмін практикою сімейного виховання, обговорення результатів моніторингових досліджень в освітній сфері, прийняття спільних проектів щодо виховання дітей та молоді.

Що ж робив Василь Олександрович Сухомлинський як директор школи, щоб підвищити компетентність батьківської громадськості? У Павлівській школі створили «... педагогічну школу для батьків, у ній відділи: дошкільний, батьків учнів 1-3 класів, 4-8 класів, 9-10 класів. За три роки до того, як віддавати своїх дітей до навчання, мати й батько починають вчитися в педагогічній школі для батьків. Два рази на місяць вони слухають лекції директора школи, заступників директора по навчально-виховній, по позакласній роботі, вчителя, який через три роки навчатиме 1 клас...» [14, с. 536]. А вчителям, класним керівникам Василь Олександрович говорив: «Учіть батьків мистецтва виховання як найбагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадянського обов'язку...» [14, с. 537]. А ще давав поради (якими так необхідно керуватися і сьогодні) класним керівникам, щоб ведучи діалог з батьками, не «пророблювали» тих батьків, що допускають помилки і прорахунки у вихованні. «Якщо ви почнете «вивертати душі», виставляти на загальний огляд людську біду, до вас приходиме все менше і менше батьків, ви відштовхнете їх від школи...» [14, с. 538]. Мабуть, саме така ситуація на сьогодні у багатьох школах.

Не можна не звернутися ще до одного корифея педагогіки – О. А. Захаренка, який давав таку настанову: ”Виховання неможливе без тісної співдружності школи і сім'ї... Ми вважаємо, що батьки мають добровільно брати участь у всіх шкільних заходах, а не лише приходити на збори, урочисті свята. І нам слід шукати ненав'язливі шляхи прилучення батьків до школи, відкривати в кожному з них індивідуальну неповторність, педагогічне обдарування та майстерність. Уважне ставлення до навчальних досягнень, високе цінування трудової діяльності учня і батька – важливий чинник стимуляції бажання дітей бути кращими” [7, с. 26].

До сайту Всеукраїнського фонду «Добро» епіграфом взяли слова О. А. Захаренка «Поспішаймо робити добро. Духовне добро. Воно в стократ цінніше від матеріального. Повторімося в наших вихованцях прекрасними рисами національної культури, патріотичним духом любові до свого народу,

любові до вищої якості людини – творчості!». Є ідеї, заповіді великих педагогів і треба думати, а як діяти в сучасних умовах.

Моральність, духовність, цінності, ідеал — це філософські категорії. Над цими поняттями постійно працюють викладачі курсів за вибором «Етика», «Основи християнської етики», «Основи релігійної етики», починаючи з 2005 року. Особливістю програм курсу, зокрема „Основи християнської етики“, є акцентування у вивченні предмета на традиційних для України християнських духовних, моральних і культурних цінностях, поглиблене вивчення Біблії як однієї з фундаментальних основ християнського світогляду. Разом з тим, передбачається інформування учнів про основи духовності, моралі та культури інших світових релігій. Проте ще до цих пір дискутуємо, а чи потрібен такий курс. Відповідь дають батьки і діти. Результати анкетування засвідчили, що майже 60 % опитаних батьків вважає, що предмет «Християнська етика» їхнім дітям загалом подобається, і що вивчення цього курсу позитивно впливає на дітей. За результатами анкетування більшість батьків хотіли б, щоб учні вивчали курс факультативно за вибором, і щоб його викладання проводились у початкових класах.

Важливим аспектом є те, що курси духовно-морального спрямування не є безпосереднім навчанням релігії або атеїзму, не включають релігійні обряди (зокрема, здійснення колективної молитви), не ставлять за мету залучення до певної конфесії, не нав'язують учням релігійних або атеїстичних переконань, а слугують фундаментом для усвідомленого вибору дитиною духовних та моральних норм.

Підтримуємо висновок Василя Григоровича Кременя: «...освіта має надати молодому поколінню знання, які б дозволяли йому досягати успіху не тільки в матеріальній сфері. Оскільки сила тепер не просто в знанні, а в знанні серед іншого, як заробити гроші, капітал, багатство, то дуже важливо, щоб ці матеріальні блага були здобуті з використанням моралі та етики».

Саме курси духовно-морального напрямку також сприятимуть вирішенню такого завдання.

Не можна не сказати про те, що існує проблема духовності й моральності самого вчителя як особистості та його здатності виховувати таку ж особистість. Необхідно зосередити особливу увагу на підготовці та перепідготовці освітянських кадрів з дисциплін морально-етичного, релігієзнавчого спрямування у вищих навчальних закладах. Цю проблему необхідно вирішувати через принцип «наскрізності», охопивши навчальні модулі різних програм і в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Учителям треба зуміти в умовах інтегрованого суспільства розширити погляди дітей і молоді, в новому контексті зберегти вірність національним цінностям та ідеалам.

Отже, органам управління освітою, органам місцевого самоврядування, методичним службам, школі та сім'ї, спільно із громадськими організаціями, необхідно сприяти урізноманітненню програм, пошукам шляхів, відповідно до Конституції України, законів про освіту, Національної доктрини розвитку освіти України, Декларації і Конвенції про права дитини (1989, Україна, 1991), Всесвітньої декларації про виживання, захист і розвиток дітей, запровадження нових курсів («Етика», «Християнська етика», «Світова християнська культура» тощо), які спираються на культурологічні підходи і, звичайно, включають у себе морально-етичні норми християнської культури як органічної загальнолюдської складової. Переконані, що така співпраця, партнерство є механізмом розвитку культури особистості, її духовного світу.

Як учасник конференції, висловлюємо слова вдячності Ользі Василівні Сухомлинській, Ользі Олександрівні Поликовській, усім організаторам за створення умов для обміну результатами наукових досліджень і практичної діяльності щодо морально-етичної освіти й виховання дітей та учнівської, студентської молоді в освітній сфері. Пропозиція: провести науково-

практичний семінар з цієї проблематики на базі одного із Центрив духовно-морального виховання системи позашкілля.

Література

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 185 с.
2. Бочкарев В. И. Государственно – общественное управление образованием : каким ему быть? / В. И. Бочкарев // Педагогика. – 2001. - № 2. – С. 37-39.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. Ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728с.
4. Грабовський В. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом / В. Грабовський // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. - 2004. - № 4. - С. 355 – 363: табл. – Бібліогр. : 18 назв.
5. Закон України “Про освіту” // Освіта. – 1991. – 25 червня.
6. Закон України “Про середню загальну освіту” // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1999. – № 20. – С. 3 - 9.
7. Захаренко О. А. Слово до нащадків. – К.: СПД Богданова А.М., 2006. – 216с.
8. Сухомлинський В. О. Твори у 5-ти томах. Т. 2. – К.: Радянська школа. – 1976. – 654с.

Лисовая Н.И.

СОТРУДНИЧЕСТВО ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЕМ С ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ КАК МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ, ЕЕ ДУХОВНОГО МИРА

В статье автор раскрывает партнерство органов управления образованием, общественного самоуправления, учебных заведений города по развитию культуры личности, ее духовного мира. Особое внимание обращает на сотрудничество с родителями учащихся, подает результаты сотрудничества с общественными организациями.

Lisova N.

**COOPERATION OF EDUCATION MANAGEMENT BODIES WITH
PUBLIC ORGANIZATIONS AS A MECHANISM OF DEVELOPMENT OF
CULTURE OF A PERSONALITY AND ITS SPIRITUAL WORLD**

In the article the author reveals the partnership of educational authorities, public self-government, educational institutions of the city on the development of a personal culture, its spiritual world. Special attention is drawn to cooperation with parents of pupils, shows the results of cooperation with public organizations.

Key words: partnership, educational management bodies, public self-government, cooperation.